

Kortanalys 6/2019

Hot och kränkningar på internet

En jämförande beskrivning, utifrån kön och ålder

URN: NBN: SE: BRA-853
© Brottsförebyggande rådet 2019

Författare: Sofia Axell
Vetenskaplig granskare: Professor Malin Åkerström, Lunds universitet
Omslagsillustration: Susanne Engman
Produktion: Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08-527 58 400, fax 08-411 90 75, e-post info@bra.se, www.bra.se

Denna kortanalys kan laddas ner från Brås webbplats www.bra.se

Innehåll

Sammanfattning	1
Inga större könsskillnader i utsatthet	1
Unga utsätts mest	1
Skillnader i hur internet används	1
Inledning	2
Syfte och frågeställningar	3
Datamaterial och metod	4
Datakällor.....	5
Könsskillnader vid hot och kränkningar på internet	7
Utsatthet	7
Internetanvändning	8
Anmälda brott.....	9
Åldersmönster vid hot och kränkningar på internet	11
Utsatthet	11
Internetanvändning	15
Anmälda brott.....	18
Avslutande diskussion	19
Referenser	21
Bilagor	23
Bilaga 1. Tabeller och figurer.....	23
Bilaga 2. Redovisning av kön och ålder	27
Bilaga 3. Klassificering av brott	28
Bilaga 4. Frågeformuleringar	30

Sammanfattning

Den här kortanalysen redovisar vilka som utsätts för hot och kränkningar via internet och vilka som polisanmäler brotten. Genom att jämföra den upplevda utsattheten för hot och kränkningar på nätet enligt Nationella trygghetsundersökningen (NTU) och Skolundersökningen om brott (SUB) med uppgifter från Internetstiftelsens undersökning om befolkningens internetvanor, samt statistik över anmälda brott, analyseras mönster i köns- och åldersfördelningen.

Från den officiella kriminalstatistiken över anmälda brott ingår olaga hot och ärekränkning, som är uppdelade på om brotten är internetrelaterade eller inte. Även brottet olaga integritetsintrång ingår, som innebär att det är straffbart att utan samtycke sprida exempelvis bilder eller filmer på någon som är naken, att filma någon som blir misshandlad eller att sprida uppgifter om hälsotillstånd eller dylikt.

Inga större könsskillnader i utsatthet

Det är en ungefär lika stor andel av kvinnorna som av männen som uppger utsatthet för nätkränkning (runt 2 %), enligt NTU, och även vid näthat är bägge könen ungefär lika utsatta (13–14 %) enligt Internetstiftelsen. Sett till näthat är det dock en större andel kvinnor än män som anser näthatet vara mycket eller ganska allvarligt (44 respektive 25 %). Inte heller den dagliga internetanvändningen skiljer sig åt, även om man kan se att kvinnor besöker sociala nätverk och chattar dagligen i större utsträckning än män. För anmälda brott framgår dock vissa skillnader, eftersom internetrelaterade brott mot kvinnor anmäls i något större omfattning än motsvarande brott mot män, med avseende på medelfolkmängden.

Unga utsätts mest

Även om det inte framgår några könsskillnader totalt sett finns tydliga skillnader mellan kvinnor och män beträffande deras ålder. Framförallt unga kvinnor, i åldern 16–25 år, uppger att de varit utsatta för nätkränkning (5,2 %), medan motsvarande andel bland unga män är 3,8 %. Enligt SUB, som undersöker utsattheten hos niondeklassare, är det ännu vanligare att utsätts för kränkningar på internet. Totalt uppger nästan en av fyra elever att de blivit utsatta för att någon har skrivit kränkande saker om dem på internet. Drygt en av fem elever uppger också att de blivit utsatta för att någon har lagt upp bilder eller filmklipp på dem som de inte vill ska spridas på internet. Vanligast är det att tjejer utsätts för nätkränkning, och detsamma gäller utsatthet för hot eller sexuellt tvång via internet eller sociala medier.

De anmälda brotten är fördelade på kön samt på två åldersgrupper (huruvida mål-sägaren är under 18 år eller ej). Den bild som framträder är att anmälda internetrelaterade brott som gäller flickor under 18 år är betydligt vanligare än de som gäller pojkar under 18 år.

Skillnader i hur internet används

De allra flesta använder internet dagligen, och skillnaderna i omfattning mellan åldersgrupperna är generellt små. Det finns däremot tydliga åldersskillnader i hur man använder internet, där exempelvis unga i åldern 16–25 år använder sociala nätverk och chattar dagligen i betydligt större utsträckning än övriga åldersgrupper. Elever i högstadiet är särskilt flitiga användare av sociala nätverk och chattar, vilket skulle kunna förklara deras högre utsatthet.

Inledning

Den här kortanalysen handlar om olika former av hot och kränkningar på internet, och undersöker köns- och åldersfördelningen gällande utsatthet, anmälda brott samt internetvanor.

Samhället har på relativt kort tid blivit alltmer digitaliserat, och internet är idag i hög grad integrerat med vardagen. Dels innebär det en ökad spridning och användning av tekniska hjälpmedel, dels medför det nya sätt att interagera med andra, kanske särskilt för unga personer (se till exempel Svenskarna och internet 2018 eller Ungar och medier 2017). Följaktligen sker även brott av varierande slag på internet. Enligt polisen är internet en vanlig arena för bland annat bedrägerier, droghandel, hatbrott, hot, sexuella övergrepp och barnpornografibrott (Polisen 2018). Brå fick 2013 i uppdrag av regeringen att genomföra en kartläggning av de polisanmälda hot och kränkningar som har skett via internet och varit riktade mot enskilda personer. I kartläggningen konstaterade man bland annat att diverse konflikter hade flyttat över till internet, att det fanns en stor variation i grovhet gällande brott på internet, att det fanns ett samband mellan händelser på och utanför internet samt att det framkom tydliga könsskillnader i vad som anmäldes. Andelen brott mot person med it-inslag har ökat från 11 till 26 procent mellan åren 2006 och 2014, enligt Brås studie om it-inslag i brottsligheten (Brå 2016), och framförallt gäller ökningen hotfulla, kränkande eller andra meddelanden via exempelvis sociala forum på internet.

Brott på internet är generellt svårutredda och få anmälningar leder till lagföring (se t.ex. Brå 2015a och Brå 2016). Från och med 2016 finns brottstyperna olaga hot och ärekränkning i anmälningsstatistiken uppdelade på om de är internetrelaterade eller inte, liksom på kön och på om målsägaren är under 18 år eller ej. Detta gör att det nu är möjligt att följa hur dessa anmälda brott fördelar sig i jämförelse med motsvarande brott som inte sker på internet.

Den 1 januari 2018 infördes det nya brottet olaga integritetsintrång (Riksdagen 2017), vilket innebär att det numera är straffbart att utan samtycke *sprida* vissa typer av integritetskänsligt material (såsom bilder eller filmer på någon som är naken), att filma någon som blir misshandlad eller att sprida uppgifter om hälsotillstånd eller dylikt. I Brås studie om kränkande

fotografering¹ (Brå 2019d) har man bland annat undersökt anmälda brott, där framgår att ett av de vanligaste motiven bakom smygfilmning är just att sprida kränkande bilder i exempelvis sociala medier. Det är framförallt vanligt bland ungdomar, och typiskt sett begås brottet av pojkar mot flickor.

I Nationella trygghetsundersökningen (NTU), en frågeundersökning som bland annat undersöker människors utsatthet för brott, ingår sedan 2017 frågor om utsatthet för nätkränkningar (vars motsvarighet i brottsbalken huvudsakligen är olaga integritetsintrång), en kategori som inte funnits med i NTU tidigare år. Eftersom yngre använder internet i stor utsträckning kan det anses extra angeläget att vidare undersöka deras utsatthet för brott på internet, varför kortanalysen även inkluderar data från Skolundersökningen om brott (SUB). Utsattheten relateras sedan till internetanvändning – hur mycket tid som tillbringas och var på internet – beroende på ålder och kön.

Genom att jämföra den upplevda utsattheten för hot och kränkningar på nätet enligt Nationella trygghetsundersökningen (NTU) och Skolundersökningen om brott (SUB) med uppgifter från Internetstiftelsens undersökning om befolkningens internetvanor, kan man se hur pass väl dessa stämmer överens gällande exempelvis köns- och åldersfördelning. Därtill beskrivs fördelningen av anmälda internetrelaterade brott mot person², baserat på registerstatistik över anmälda brott.

Kortanalysen kan bidra till en ökad förståelse av fenomenet hot och kränkningar på internet, genom att den sätter självrapporterad utsatthet för sådana brott i relation till internetanvändning och anmälda brott, mot män respektive kvinnor i olika åldrar.

Syfte och frågeställningar

Kortanalysens syfte är analysera eventuella skillnader, sett till kön och ålder, i vilka som utsätts för hot och kränkningar via internet samt vilka som polisanmäler dessa brott. Kortanalysen skildrar även internetanvändningens karaktär och fördelning. Frågeställningarna är följande:

- Vilka drabbas av hot och kränkningar på internet (sett till ålder och kön)?
- Kan internetanvändning vara en bidragande förklaring till utsatthet för hot och kränkningar på internet?
- Vilka anmäler hot och kränkningar på internet (sett till ålder och kön)?

Utöver ovan nämnda frågeställningar beskrivs även, i den mån det är möjligt, huruvida den utsatta personen har upplevt händelsen som allvarlig eller känt oro inför att utsättas, vilket utgör faktorer som kan tänkas påverka hur man använder internet och huruvida man anmäler det man utsätts för.

---

¹ Smygfilmning har varit förbjudet sedan 1 juli 2013, i och med lagen om kränkande fotografering (BrB 4 kap. 6a §).

² Olaga hot på internet respektive olaga integritetsintrång.

Datamaterial och metod

I den här kortanalysen jämförs datamaterial från olika källor för att se huruvida utsatthet, anmälda brott och internetanvändning tillsammans kan förtydliga fenomenet hot och kränkningar som sker på internet, till exempel genom att titta på köns- och åldersfördelning. Av de datakällor som använts för kortanalysen är det vissa som innehåller uppgifter om utsatthet eller internetanvändning som inhämtats genom frågeundersökningar³, medan uppgifterna om anmälda brott⁴ utgår från registeruppgifter. Det innebär dels att det finns skillnader i vilken typ av information som går att uthämta från respektive källa, dels att det kan finnas skillnader i både terminologi och definitioner av brottsbeskrivningarna.⁵ Även hur kön och ålder redovisas skiljer sig åt mellan källorna (för mer information om hur kön och ålder indelas och redovisas i denna kortanalys, se bilaga 2). Källorna är följaktligen inte direkt jämförbara, utan bör ses som kompletterande, i syfte att få en bredare bild av hot och kränkningar på internet. Se tabellen nedan för en överblick av vilka brottstyper som ingår och vilken typ av datakälla de hämtats från.

Typ av brott/händelse	Datakälla
Nätkränkning	NTU 2017 och 2018 (Utsatthet)
Kränkningar via internet	SUB 2015 och 2017 (Utsatthet)
Olovligen lagt upp bilder/filmklipp	SUB 2015 och 2017 (Utsatthet)
Olaga integritetsintrång	Anmälda brott 2018
Ärekränkning	Anmälda brott 2016–2018
Näthat	Svenskarna och internet/Skolbarnen och internet (Utsatthet)
Hot	NTU 2009–2017, SUB 2015 och 2017 (Utsatthet), Anmälda brott 2016–2018
Sexuellt tvång	SUB 2015 och 2017 (Utsatthet)

³ I självrapporteringsstudier kan de tillfrågade ha utsatts för händelser som de uppfattar som brott, men som inte definieras som brott enligt brottsbalken (t.ex. vissa fall av upplevda hot och kränkningar). Omvänt kan de också ha utsatts för en brottslig handling utan att själva definiera händelsen som ett brott, och därför inte ta upp den i undersökningen.

⁴ Den registerbaserade statistiken över polisanmälda brott beskriver brottsligheten i begränsad utsträckning, eftersom långt ifrån alla brott anmäls till polisen. Syftet med anmälningsstatistiken är att bidra till att belysa rättsväsendets hantering av brott. Hur väl de anmälda brotten speglar alla de brott som begås varierar kraftigt mellan olika typer av brott, eftersom anmälningsbenägenheten skiljer sig åt mellan olika brottstyper.

⁵ Klassificering av brottskoder finns i bilaga 3. Frågeformuleringar från respektive undersökning finns i bilaga 4.

Datakällor

För att besvara kortanalysens frågeställningar har följande datakällor använts:

- Brås frågeundersökning Nationella trygghetsundersökningen (NTU) 2017 och 2018⁶.
- Brås frågeundersökning Nationella trygghetsundersökningen (NTU) 2009–2017⁷.
- Brås frågeundersökning Skolundersökningen om brott (SUB) 2015 och 2017.
- Den officiella kriminalstatistiken, anmälda brott 2016–2018.
- Internetstiftelsens undersökning Svenskarna och internet 2018 – en årlig studie av svenska folkets internetvanor, samt fördjupningen Skolbarnen och internet 2018.⁸

I NTU ingår från och med 2017⁹ frågor om utsatthet för nätkränkningar (vars motsvarighet i brottsbalken huvudsakligen är olaga integritetsintrång). I NTU finns, utöver uppgifter om brottet nätkränkning, en rad bakgrundsvariabler som används för att kartlägga utsattheten hos olika grupper. I kortanalysen används data generellt från NTU 2017 och 2018 sammantaget, eftersom frågan om nätkränkning tillkom i och med ett metodbyte (se Brå 2018), och redovisningen gäller utsatthet i befolkningen. Data från tidigare NTU (NTU 2009–2017 sammanslaget) används i analysen av andelen händelser där hot skett på internet (via e-post, chatt eller internet).¹⁰

SUB innehåller data om bland annat självdeklarerad utsatthet för hot, sexualbrott och kränkningar på internet bland elever i årskurs nio. I kortanalysen används data från SUB 2015 och 2017 sammantaget. Frågorna i SUB om utsatthet för kränkningar samt ifall någon lagt upp bilder eller filmklipp på dem på internet motsvarar åtminstone delvis frågan om nätkränkning i NTU samt den nytillkomna brottskoden om olaga integritetsintrång.

Internetstiftelsens undersökningar ”Svenskarna och internet 2018” samt ”Skolbarnen och internet 2018” är exempel på undersökningar som visar privatpersoners respektive skolbarns tillgång till och användning av it, utifrån bland annat ålder och kön. I Svenskarna och internet tillfrågas respondenterna om de har utsatts för näthat eller att någon skrivit negativt om dem på internet. Näthat är dock ingen juridisk term, utan ett samlingsbegrepp för olika typer av brott på internet som ter sig som hat, hot eller kränkningar (Polisen 2019, Brå 2019e). Från denna källa används data på aggregerad nivå för att jämföra dem med resultaten från NTU och SUB. I denna kortanalys refererar vi för enkelhetens skull till dessa undersökningar, Svenskarna och internet samt Skolbarnen och internet, som enbart Internetstiftelsen, eller Internetstiftelsens undersökning.

Polisanmälda brott

Statistiken som redovisas gäller brottstyperna olaga integritetsintrång, olaga hot och ärekränkingsbrott (förtal och förolämpning). Den förstnämnda är per definition ett brott på internet medan de två sistnämnda finns uppdelade på internetrelaterade och ej internetrelaterade. Olaga hot och ärekränkning redovisas för åren 2016 och 2017 sammantaget. Med internetrelaterad avses ”elektroniskt överförd information via sociala medier, chattar, sms eller dylikt” (Brå 2019a). I denna kortanalys används ibland begreppet *internet* som alternativ till internet-

---

⁶ Referensår 2016 respektive 2017.

⁷ Referensår 2008–2016.

⁸ <https://2018.svenskarnaochinternet.se/om-rapporten/om-arets-rapport/>

⁹ NTU Teknisk rapport 2017 (Brå 2018).

¹⁰ Följdfrågan om huruvida hotet skett på internet ingick endast t.o.m. NTU 2017.

relaterad. Om någon skriver hotfullt till en på ett vis som kan anses allvarligt menat kan det vara ett olaga hot. Till ärekränkingsbrotten räknas förtal och förolämpning (se t.ex. Polisen 2019).

Den 1 januari 2018 infördes det nya brottet olaga integritetsintrång (Riksdagen 2017), vilket innebär att det numera är straffbart att utan samtycke sprida vissa typer av integritetskänsligt material (såsom bilder eller filmer på någon som är naken), att filma någon som blir misshandlad eller att sprida uppgifter om hälsotillstånd eller dylikt. Olaga integritetsintrång ingår i kortanalysen eftersom denna brottstyp åtminstone till del motsvarar frågan om nätkränkning i NTU.

Avgränsningar

I kortanalysen redovisas inte andra bakgrundsfaktorer än ålder och kön. Sådana bakgrundsfaktorer har dock analyserats, och de som samvarierar med ålder, exempelvis utbildningsnivå och familjetyp, ser även ut att samvariera med ökad utsatthet.

Relationen mellan den utsatta och gärningspersonen skiljer sig sannolikt åt i de olika åldersgrupperna, vilket kan spela in både för risken att bli utsatt och för anmälningsbenägenheten. Frågan om huruvida gärningspersonen är känd (en klasskamrat, partner, bekant etc.) ingår dock inte i NTU 2017 och 2018 eller i SUB och undersöks inte i den här kortanalysen.¹¹

Enligt polisen (2017) är det vanligt med bland annat bedrägerier, droghandel, hatbrott, sexuella övergrepp och barnpornografibrott på internet. Sådan brottslighet på internet har dock inte varit möjlig eller aktuell att undersöka i den här kortanalysen, framförallt på grund av att det inte ställs sådana frågor i NTU eller SUB samt att det vid sammanställning av kriminalstatistik skulle krävas en genomgång av texten i polisanmälningar och/eller utredningar, vilket ligger utanför ramarna för en kortanalys.

---

¹¹ Enligt en tidigare rapport från Brå (2015) var relationen till gärningspersonen i drygt ett av fem ärenden en pågående eller tidigare parrelation, medan det för unga under 18 år ofta var en vänskaps- eller bekantskapsrelation. För unga var nätkränkningen i hög grad något som antingen hade skett på skoltid eller var relaterat till något som hade ägt rum i skolan.

Könsskillnader vid hot och kränkningar på internet

I det här avsnittet redovisas utsatthet för nätkränkning, internetanvändning samt anmälda brott på internet och hur dessa faktorer fördelar sig i förhållande till kön.

Utsatthet

Enligt NTU uppger i genomsnitt 2,0 procent av befolkningen att de utsatts för nätkränkning under perioden 2016–2017, vilket ser likartat ut för både män och kvinnor. I undersökningen Svenskarna och internet (Internetstiftelsen) ställs en fråga¹² om utsatthet för näthat (vilket är ett bredare begrepp än nätkränkningar¹³ och kan gälla både brottsliga och ickebrottsliga handlingar i form av diverse hot, hat och kränkningar på internet), och inte heller där skiljer sig andelen utsatta nämnvärt mellan könen. Bland de som uppger utsatthet för näthat (i Internetstiftelsens undersökning) eller för nätkränkning (i NTU), upplevde däremot kvinnor i större utsträckning än män att det näthat de blivit utsatta för var mycket eller ganska allvarligt. Av de *hot* som skett på internet är två händelser av tre riktade mot kvinnor.¹⁴

Tabell 1a. Andel av befolkningen som uppger att de utsatts för nätkränkningar samt andel svarande som uppger att de utsatts för näthat och huruvida detta upplevdes som mycket/ganska allvarligt, uppdelat på kön. Källa: NTU 2017 och 2018 samt Internetstiftelsen 2018.

	Totalt	Män	Kvinnor
Nätkränkning	2,0 %	2,0 %	2,1 %
Näthat	14 %	13 %	14 %
<i>... varav mycket/ganska allvarligt</i>	35 %	25 %	44 %

¹² Den exakta frågeformuleringen finns i bilaga 4.

¹³ Som frågan ställs i NTU är den tänkt att motsvara brottet olaga integritetsintrång (se bilaga 4 för frågeformulering).

¹⁴ En person kan vara utsatt för flera hot under ett år. Se tabell B1 i bilaga 1.

Nätkränkning är en brottstyp där det är relativt vanligt med upprepad utsatthet. Det är ungefär lika vanligt att under föregående år ha blivit utsatt en gång som att ha blivit utsatt två eller fler gånger, för både män och kvinnor, se tabell 1b.

Tabell 1b. Andel i befolkningen som uppger att de varit utsatta för nätkränkning minst en gång under föregående år, enligt NTU, och huruvida utsattheten var upprepad. Uppdelat på kön. Källa: NTU 2017 och 2018.

	Män	Kvinnor
Utsatt 1 gång	1,0 %	1,1 %
Upprepat utsatt	1,1 %	1,0 %
<i>... varav 2–3 gånger</i>	0,5 %	0,5 %
<i>... varav 4 eller fler gånger</i>	0,6 %	0,5 %

Internetanvändning

I stort sett alla män och kvinnor använder internet och ansluter sig till internet flera gånger dagligen. Det absolut vanligaste är att man kopplar upp sig via mobiltelefonen (enligt Internetstiftelsen). Det finns dock olika möjligheter till interaktion med potentiella gärningspersoner beroende på aktivitet på internet, exempelvis om och hur ofta man använder sociala medier, eller chattar med andra personer. Det framgår att kvinnor dagligen besöker sociala nätverk (exempelvis Facebook, Instagram, Snapchat, Twitter m.fl.) i något större utsträckning än män, men trots detta skiljer inte vare sig utsattheten eller internetanvändningen i övrigt nämnvärt mellan könen, så vitt det framgår av undersökningens resultat.

Tabell 2. Internetanvändning uppdelat på kön. Källa: Internetstiftelsen 2018.

	Män	Kvinnor
Använder internet	95 %	93 %
Använder internet minst dagligen	92 %	89 %
Besöker sociala nätverk dagligen	57 %	69 %
Chattar dagligen	49 %	54 %

Internetanvändning och oro

Som nämnts uppgav kvinnor i högre grad än män, i Internetstiftelsens undersökning, att de upplevde det näthat de varit utsatta för som allvarligt (tabell 1a). I NTU förekommer ingen fråga om allvarlighetsgraden på de nätkränkningar som man eventuellt utsatts för, men däremot om man har upplevt sig orolig för att utsättas för brott på internet. Personer kan i olika utsträckning begränsa sin aktivitet på internet beroende på hur oroliga de är för att utsättas för brott. Totalt är det en av fem som i NTU¹⁵ uppger att de ganska eller mycket ofta avstått från aktivitet på internet, alternativt aldrig lägger upp något på internet, på grund av oro för att bli utsatt för trakasserier eller hot. Tendensen ser likadan ut hos både män och kvinnor (se tabell B2 i bilaga 1).

¹⁵ NTU 2018 (Brå 2019).

Anmälda brott

För att få en uppfattning om hur anmälda brott på nätet fördelar sig mellan könen redovisas nedan antalet anmälda olaga integritetsintrång (delvis motsvarande nätkränkning i NTU) samt internetrelaterade olaga hot och ärekränkningar per 100 000 invånare, uppdelat på kön. Olaga hot och ärekränkning på internet har ingen direkt motsvarighet i NTU eller Internetstiftelsens undersökning, men sådan utsatthet kan tänkas åtminstone delvis fångas in via frågorna om nätkränkning (NTU) respektive näthat (Internetstiftelsen).

Olaga integritetsintrång utgör lägst jämförelseantal¹⁶, men är också en relativt ny brottskod, vilket kan påverka hur etablerad den har hunnit bli och därmed hur mycket den har använts. De anmälda internetrelaterade brotten mot kvinnor är vanligare än motsvarande brott mot män, trots att utsattheten för nätkränkning inte skiljer sig åt nämnvärt mellan könen (se tabell 1a i det tidigare avsnittet om utsatthet). Olaga integritetsintrång sker per definition på internet, medan hoten tenderar att inte vara internetrelaterade, samtidigt som drygt hälften av ärekränkningarna sker via internet, oavsett kön.

Tabell 3. Antal anmälda brott per 100 000 av medelfolkmängden*, uppdelat på kön. Källa: Anmälda brott 2018 och SCB (medelfolkmängd 2018).

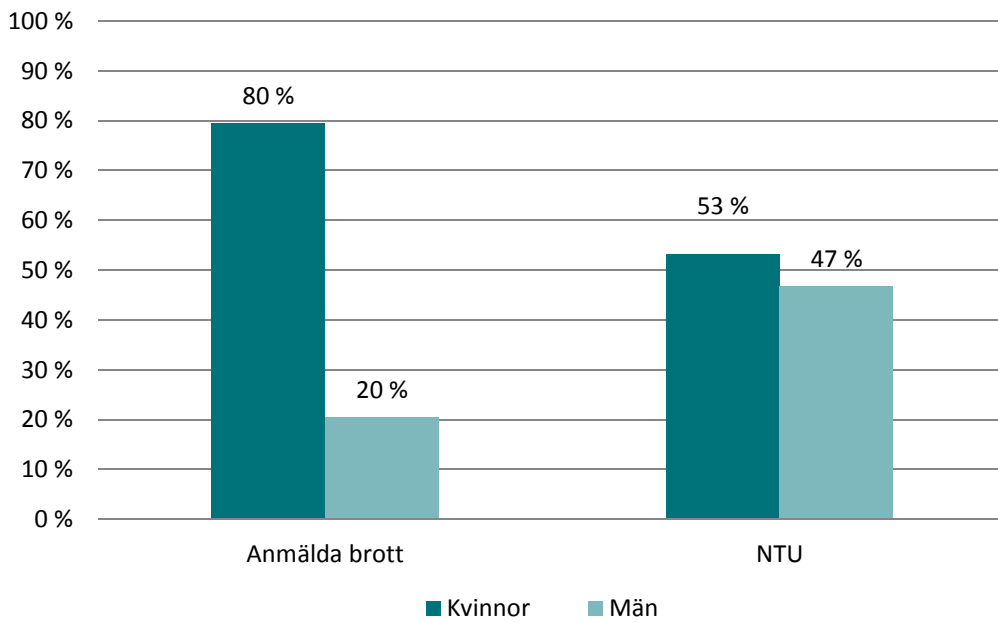
	Män	Kvinnor
Olaga integritetsintrång	5	13
Internetrelaterat olaga hot	45	53
<i>Ej internetrelaterat olaga hot</i>	471	450
Internetrelaterad ärekränkning	46	51
<i>Ej internetrelaterad ärekränkning</i>	87	95

* Antal per 100 000 baseras på respektive grupps storlek (medelfolkmängd) 2018.

Av de anmälda olaga integritetsintrången är det en betydligt större andel som gäller kvinnor än den som gäller män. Könsfördelningen är jämnare beträffande NTU:s fråga om nätkränkning (som åtminstone delvis motsvarar olaga integritetsintrång), se figur 1. Några möjliga orsaker till detta skulle kunna vara utsatthetens omfattning och frekvens; det vill säga om kvinnor utsattes för, och därför anmälde, fler sådana brott per person än män. Det tycks dock inte vara fallet, om man ser till utsattheten enligt NTU (se tabell 1b), där fördelningen är jämn mellan könen. Andra omständigheter som kan påverka anmälningsbenägenheten är exempelvis hur allvarlig man upplever nätkränkningen, liksom ens syn på och tillit till polisen och rättsväsendet. NTU innehåller ingen information om hur allvarlig nätkränkningen upplevs, men enligt Internetstiftelsen upplever kvinnor näthat som allvarligt i högre utsträckning än män, se tabell 1a. I Brås rapport om kränkande fotografering (Brå 2019d) framgår att inställningen till smygfilmade händelser som involverar sexuella handlingar är kopplad till föreställningar och normer om genus och sexualitet. Det är framförallt flickor/kvinnor som upplever sig kränkta av att någon spridit filmer och bilder på dem. Det framgår dock inte av Internetstiftelsens undersökning om näthatet kan vara av sexualiserande karaktär. Det är också en större andel kvinnor än män som sammantaget har positiva erfarenheter av polisen (Brå 2019). Dessa omständigheter kan dock variera beroende på andra bakgrundsfaktorer, som exempelvis ålder, vilket tas upp i kortanalysens nästa avsnitt.

¹⁶ Det vill säga hur vanligt förekommande det är med hänsyn till medelfolkmängden (antal per 100 000).

Figur 1. Könsfördelning vid anmälda olaga integritetsintrång* samt bland utsatta för nätkränkning enligt NTU. Källa: Anmälda brott 2018 samt NTU 2017 och 2018.

* För anmälda brott (olaga integritetsintrång) har brott mot flickor respektive kvinnor slagits ihop, och detsamma gäller brott mot pojkar respektive män.

Åldersmönster vid hot och kränkningar på internet

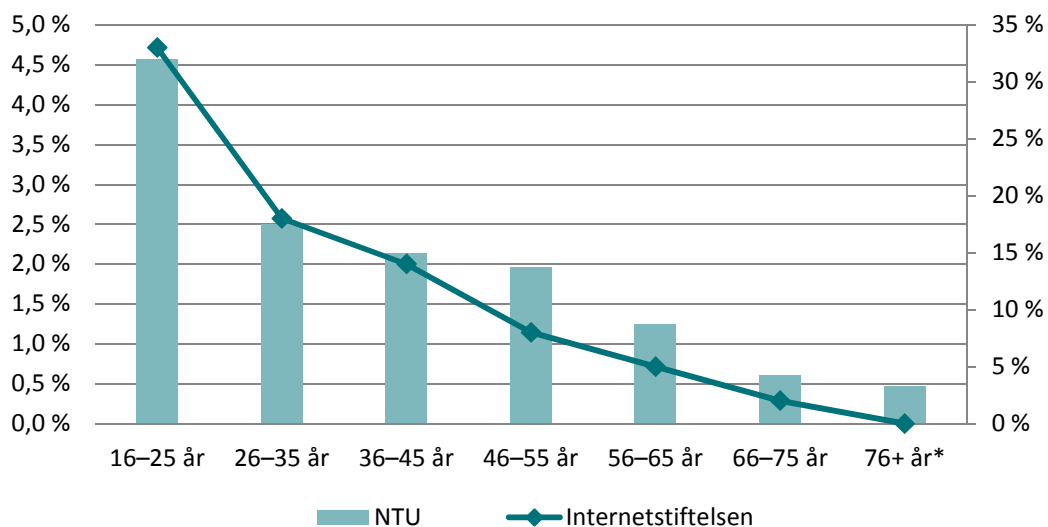
I det här avsnittet redovisas utsatthet för diverse kränkningar på internet, internetanvändning samt anmälda brott på internet, och hur dessa fördelar sig i förhållande till olika åldersgrupper. Resultatet delas i flera fall även upp på kön, för att belysa huruvida det skiljer sig åt mellan kvinnor och män i olika åldrar. Avsnittet redovisar dessutom fördjupat just ungas utsatthet för kränkningar, hot och sexualbrott via internet och sociala medier, liksom deras internetanvändning.

Utsatthet

Det är framförallt unga som uppger att de utsatts för nätkränkning. Det finns också en könsskillnad, och bland kvinnorna har de yngsta kvinnorna en särskilt hög utsatthet (se tabell B3 i bilaga 1). Ser man till könsfördelningen inom olika åldersgrupper framgår att de utsatta i de yngre åldersgrupperna består av framförallt kvinnor, medan utsatta i de äldre åldersgrupperna främst utgörs av män (se tabell B4 i bilaga 1). Även om de äldre åldersgrupperna generellt sett inte uppger utsatthet i lika stor utsträckning som de yngre, verkar det alltså framförallt vara de äldre männen som utsätts för nätkränkningar.

Vid en jämförelse mellan den andel som uppger utsatthet för näthat, och den andel som i NTU uppger utsatthet för nätkränkning, framgår att nivåerna visserligen skiljer sig åt mellan undersökningarna, men att mönstret är ungefär detsamma (se figur 2). Utsattheten, för både nätkränkning och näthat, är störst i de yngre åldersgrupperna och sjunker med ökande ålder.

Figur 2. Andel inom respektive åldersgrupp som utsatts för nätkränkning enligt NTU (staplar/primäraxeln) samt andel som utsatts för näthat enligt Internetstiftelsen (punktlinje/sekundäraxel). Källa: NTU 2017 och 2018 samt Internetstiftelsen 2018.

* NTU har 84 år som övre åldersgräns, Internetstiftelsen har inte någon övre gräns (utan istället 76 år eller äldre).

Nätkränkning är en brottstyp där det är relativt vanligt med upprepad utsatthet, oavsett vilken åldersgrupp man tillhör. Det är ungefär lika vanligt att ha blivit utsatt två eller fler gånger under det föregående året som att ha blivit utsatt endast en gång. Utsattheten är störst i de yngre åldersgrupperna och minskar med åldern, vilket gäller såväl för de som utsatts en gång som för de som utsatts flera gånger (se tabell 4).

Tabell 4. Andel i befolkningen som uppger att de varit utsatta för nätkränkning minst en gång under föregående år, uppdelat på åldersgrupper och frekvens av utsatthet. Källa: NTU 2017 och 2018.

	16 25 år	26 35 år	36 45 år	46 55 år	56 65 år	66 75 år	76+ år
Utsatt 1 gång	2,5 %	1,4 %	1,0 %	0,9 %	0,7 %	0,3 %	0,3 %
Upprepat utsatt	2,2 %	1,2 %	1,2 %	1,1 %	0,6 %	0,3 %	0,2 %
... varav 2-3 gånger	1,1 %	0,6 %	0,6 %	0,5 %	0,3 %	0,1 %	0,1 %
... varav 4 eller fler gånger	1,1 %	0,5 %	0,6 %	0,5 %	0,3 %	0,2 %	0,1 %

Ungas utsatthet

I och med att unga i hög grad uppger utsatthet för hot och kränkningar på internet, är det särskilt intressant att studera denna grupp. Tjejer uppger i större utsträckning än killar att de varit utsatta för något brott på nätet, inom olika brottskategorier. Detta gäller både för elever i årskurs nio (enligt SUB) samt för unga i åldern 16-25 år (enligt NTU).

Totalt uppger nästan en av fyra elever i årskurs 9 att de blivit utsatta för att någon har *skrivit kränkande saker om dem på internet*. Bland tjejer är det närmare 30 procent som varit utsatta, medan andelen utsatta killar är 20 procent. De flesta har varit utsatta någon enstaka gång, medan det är mindre vanligt att vara utsatt flera gånger/ofta (se tabell 5).

Tabell 5. Antal och andel svarande på frågan om någon under de senaste 12 månaderna skrivit kränkande saker om en på internet. Genomsnitt för 2015 och 2017. Källa: SUB 2015 och 2017.

	Totalt*	Killar	Tjejer
Utsatt för att någon skrivit kränkande saker	24,8 %	19,9 %	29,5 %
Varav ...			
... en gång	18,1 %	14,6 %	21,7 %
... flera gånger	4,6 %	3,1 %	6,1 %
... ofta	2,2 %	2,3 %	1,7 %
Ej utsatt	75,2 %	80,1 %	70,5 %
Totalt	100 %	100 %	100 %

* Inkluderar de som uppgett annan könstillhörighet.

I Ungar & Medier (2017) ställdes frågan ifall någon lagt upp bilder eller filmklipp på internet mot ens vilja, och där uppgav sammantaget 13 procent i åldern 13–16 år att de utsatts för det, varav 3 procentenheter hade utsatts åtminstone en gång i månaden. En specialkörning av datamaterialet i NTU¹⁷ visar att 7 procent av de tillfrågade 16-åringarna ansåg sig ha blivit utsatta för nätkränkning, det vill säga att någon i syfte att kränka eller skada dem har spridit känsliga uppgifter, bilder, filmer och/eller kommentarer om dem på internet. Även SUB rymmer en sådan fråga, och det är något mindre vanligt att bli utsatt för att någon har *lagt upp bilder eller filmklipp som man inte vill ska spridas* än det är att ha blivit utsatt för att någon skriver kränkande saker. Drygt en av fem elever uppger då att de blivit utsatta för att någon har lagt upp bilder eller filmklipp på dem som de inte vill ska spridas på internet. En större andel tjejer än killar uppger att de blivit utsatta för detta (25 respektive 18 %). De flesta av de utsatta har varit utsatta någon enstaka gång, medan det är mindre vanligt att man varit utsatt flera gånger eller ofta (se tabell 6).

Även om nivåerna kan skilja sig åt, är resultaten från SUB i linje med resultat från andra undersökningar, där man också kan se att utsatthet för kränkningar via internet är relativt vanligt bland ungdomar i högstadiet (se till exempel Statens medieråd 2017 och Friends 2017).

Tabell 6. Andel svarande på frågan om någon under de senaste 12 månaderna har lagt upp bilder eller filmklipp på en på internet som man inte vill ska spridas. Genomsnitt för 2015 och 2017. Källa: SUB 2015 och 2017.

	Totalt*	Killar	Tjejer
Utsatt för att någon lagt upp bilder/filmklipp	21,5 %	18,1 %	24,7 %
Varav ...			
... någon gång	17,3 %	14,6 %	20,1 %
... flera gånger	3,0 %	2,5 %	3,4 %
... ofta	1,3 %	1,0 %	1,3 %
Ej utsatt	78,5 %	81,9 %	75,3 %
Totalt	100 %	100 %	100 %

* Inkluderar de som uppgett annan könstillhörighet.

¹⁷ Åren 2017 och 2018 sammantaget.

Av de elever som i SUB uppger att de utsatts för kränkningar är det en något större andel tjejer än killar som uppger att de varit upprepat utsatta, men i Internetstiftelsens undersökning framgår däremot att en större andel killar än tjejer varit utsatta flera gånger det senaste året (se tabell 7). Tjejer ansåg däremot näthatet vara av allvarligare slag än killarna (21 % av tjejerna ansåg näthatet ganska allvarligt, jämfört med 11 % av killarna) (Internetstiftelsen 2018a).

Tabell 7. Andel elever i nionde klass som uppger att de utsatts för kränkningar via internet under de senaste tolv månaderna samt andel elever i högstadieålder som uppger att de utsatts för näthat, uppdelat på kön och utsatthetsfrekvens. Källa: SUB 2015 och 2017 samt Internetstiftelsen 2018.

	Utsatta någon gång		Upprepat utsatta*	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Utsatta för att någon skrivit kränkande saker	14,6 %	21,7 %	5,3 %	7,8 %
Utsatta för att någon lagt upp bilder/filmklipp	14,6 %	20,1 %	3,5 %	4,7 %
Utsatts för näthat	19,0 %	29,0 %	9,0 %	3,0 %

* Upprepat utsatta är de som (i SUB) svarat att de blivit utsatta *flera gånger* eller *ofta*, på frågan om utsatthet för kränkningar via internet. För frågan om näthat är det de som (i Internetstiftelsens undersökning) svarat att de utsatts *dagligen*, *någon gång i veckan* eller *flera gånger senaste året*.

I SUB tillfrågas också eleverna om de blivit hotade så att de känt sig allvarligt rädda, och i så fall var de senast blev hotade. Det var totalt 32 procent av hoten 2015 eller 2017 som begicks via internet, vilket innebär att 3,4 procent av alla elever uppgett att de utsatts för hot via internet. Uppdelat på kön var det nästan 5 procent av tjejerna och ungefär 2 procent av killarna som hade utsatts. Det innebär att fler än tre av fyra av de drabbade var tjejer.

Enligt Friends nätrapport hade 20 procent av de 16-åriga tjejerna utsatts för sexuella trakasserier på internet (2017). I SUB frågas inte om sexuella trakasserier på internet, men däremot ställs en fråga om man blivit utsatt för sexuellt tvång, det vill säga blivit tvingad till något som man upplevde var av sexuell natur, och i så fall på vilken plats. Sexuellt tvång på internet utgjorde 18 procent av sexuellt tvång totalt, vilket innebär att 0,7 procent av eleverna uppger att de utsatts för sexuellt tvång på internet. Bland tjejer är det 1,2 procent som blivit utsatta och bland killar 0,2 procent (se tabell 8). Det innebär att det framförallt är tjejer som utsätts, i detta fall drygt fyra av fem.¹⁸

Tabell 8. Andel elever utsatta för hot och/eller sexuellt tvång via internet/sociala medier/mobiltelefon, totalt och efter könstillhörighet. Sammantaget för 2015 och 2017. Källa: SUB 2015 och 2017.

	Killar	Tjejer	Totalt*
Utsatt för hot	1,9 %	4,8 %	3,4 %
Utsatt för sexuellt tvång	0,2 %	1,2 %	0,7 %

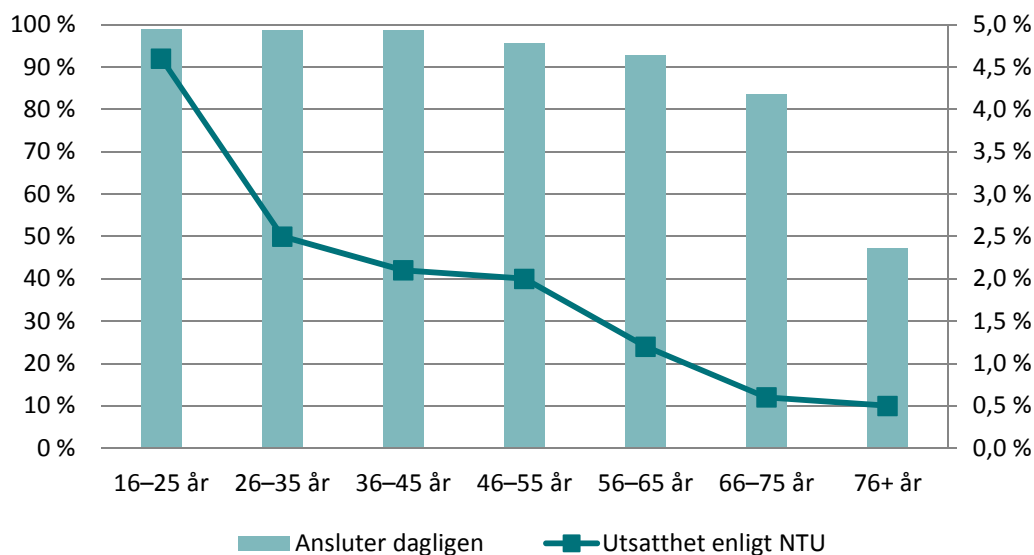
* Inkluderar de som uppgett annan könstillhörighet.

¹⁸ Resultaten ska dock tolkas med försiktighet, eftersom det är få elever som uppger att de blivit utsatta, framför allt bland killar och de som uppger annan könstillhörighet (de sistnämnda särredovisas inte, utan ingår i totalen).

Internetanvändning

Det är som nämnts en större andel yngre än äldre som uppger att de blivit utsatta för nätkränkning. Störst andel utsatta återfinns i åldern 16–25 år (4,6 %) och lägst andel i åldern 76–84 år (0,5 %). Resultaten har jämförts med hur ofta personer i de olika åldersgrupperna använder internet. De allra flesta använder internet dagligen, och skillnaderna mellan åldersgrupperna framstår som små, bortsett från den äldsta åldersgruppen. Även om de allra flesta åldersgrupper använder internet minst en gång dagligen, kan man se en viss minskning av frekvensen med stigande ålder. Särskilt lågt ligger internetanvändandet hos den äldsta åldersgruppen (de som är 76 år eller äldre), där endast ungefär hälften (47 %) använder internet dagligen, medan i stort sett alla gör det inom åldersspannet 16–45 år (se figur 3). Utsattheten ligger däremot på en tydligt lägre nivå redan i den näst yngsta åldersgruppen. Utsattheten för brott på internet förklaras därför inte av *att* man använder internet, utan beror rimligtvis på *hur* internet används i de olika åldrarna.¹⁹

Figur 3. Andel som ansluter till internet minst en gång dagligen (stolpar/primäraxeln) samt andel i befolkningen som uppger att de varit utsatta för nätkränkning minst en gång under föregående år (punktlinjer/sekundäraxeln). Uppdelat på åldersgrupper*. Källa: NTU 2017 och 2018 samt Internetstiftelsen 2018.

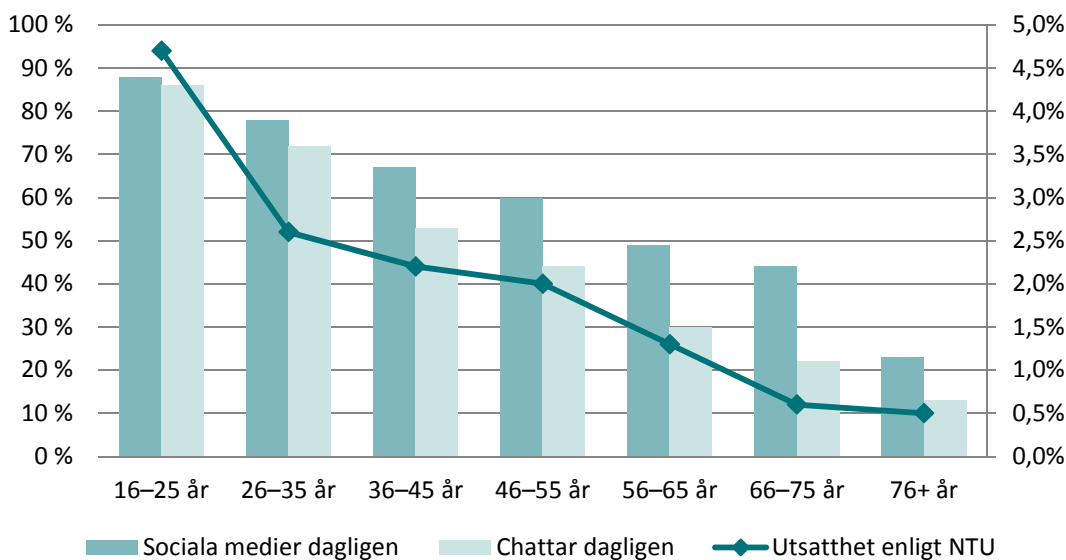

* NTU har 84 år som övre åldersgräns, medan Internetstiftelsen har 76 år eller äldre.

En trolig förklaring till att utsattheten skiljer sig åt mellan åldersgrupperna är som nämnts att internet används på olika sätt i olika åldrar. Risken för interaktion med potentiella gärningspersoner påverkas exempelvis av om och hur mycket man använder sociala medier eller chattar. Både daglig användning av sociala nätverk och dagligt chattande är mindre vanligt i de äldre åldersgrupperna, vilket synliggörs i figur 4.

¹⁹ Möjligtvis har det även betydelse hur många timmar man använder internet dagligen, men eftersom det inte finns tillgängliga data för internetanvändning uppdelat på lägre nivå än "flera gånger dagligen" kan detta inte undersökas i kortanalysen. Dock görs en jämförelse i avsnittet om ungas internetanvändning, där det finns vissa data tillgängliga.

Figur 4. Andel som besöker sociala nätverk och/eller chattar minst en gång dagligen (stolpar/primäraxeln) samt andel som uppger att de varit utsatta för nätkränkning någon gång under föregående år (punktlinjer/sekundäraxeln). Uppdelat på åldersgrupper*. Källa: NTU 2017 och 2018 samt Internetstiftelsen 2018.

*NTU har 84 år som övre åldersgräns, medan Internetstiftelsen har 76 år eller äldre.

Ungas internetanvändning

I vilken utsträckning unga använder internet samt hur användningen ser ut spelar troligtvis roll för utsattheten för hot och kränkningar på internet. Till exempel kan man tänka sig att nätkränkningar är vanligare där unga interagerar i hög utsträckning, exempelvis på sociala nätverk samt i chattar/genom direktmeddelanden av olika slag. I stort sett alla högstadiel elever²⁰ använder internet dagligen (98 %) och de flesta använder dagligen chatt/direktmeddelanden. För tjejer är det vanligare att man använder sociala nätverk dagligen, medan killar använder spel dagligen i betydligt större utsträckning (se tabell 9). Trots stark närvaro på internet uppger de flesta i nionde klass däremot att de aldrig blivit utsatta för kränkningar via internet. För de tjejer och killar som har blivit utsatta för att någon skrivit kränkande saker eller att någon lagt upp bilder på dem utan deras godkännande, kan tänkas att de könsskillnader som finns i hur de använder internet spelar in. Killar spelar spel i betydligt större utsträckning än tjejer, särskilt dagligen, och uppger inte utsatthet för kränkningar i lika stor utsträckning som tjejer. Enligt Friends nätrapport (2017) var det vanligast med utsatthet via sociala nätverk, men även att spel av olika slag var en vanlig plats att bli utsatt för kränkningar, framförallt för killar. Eftersom tjejer framförallt tillbringar sin internettid på just sociala nätverk är det sannolikt åtminstone en delförklaring till att en större andel av dem uppger utsatthet för olika kränkningar.

²⁰ Populationerna i SUB respektive Internetstiftelsens studie är inte helt jämförbara. I SUB ingår enbart niondeklassare (datainsamling 2015 och 2017) medan Internetstiftelsen redovisar internetanvändning för barn på högstadiet 2018 (födda 2002-2004).

Tabell 9. Andel elever i högstadieålder som uppger i vilken frekvens de brukar använda internet. Källa: Internetstiftelsen 2018.

	Andel användare/besökare			Andel användare/besökare <i>dagligen</i>		
	Totalt	Tjejer	Killar	Totalt	Tjejer	Killar
Internet	100 %	100 %	100 %	98 %	99 %	97 %
Sociala nätverk*	98 %	99 %	97 %	90 %	95 %	83 %
Chatt/direktmeddelanden	99 %	98 %	100 %	83 %	83 %	84 %
Spel**	88 %	81 %	97 %	50 %	35 %	70 %

* Framförallt snapchat.

** Nöjesspel, ej gambling.

Daglig användning av internet är egentligen ett något trubbigt mått, så det vore önskvärt att se antalet aktiva timmar på internet, för att på så vis kunna se ifall det skiljer sig ytterligare mellan det breda spann av åldersgrupper som är dagligt aktiva i stor utsträckning. Det finns delvis sådan information att tillgå i undersökningen Ungar & Medier 2017, för unga i åldern 9–18 år. Där ställs frågor om hur många timmar om dagen man brukar använda olika medier eller utföra andra fritidsaktiviteter och där framgår att andelen så kallade högkonsumenter (som använder ett medium mer än 3 timmar/dag) numera utgör majoriteten av användarna.²¹ Av 15-åringarna använder 62 procent internet mer än 3 timmar/dag. Flickor ägnar generellt mer tid åt mobilen än pojkar (76 % av 15-åriga flickor använder mobiltelefonen mer än 3 timmar/dag jämfört med 47 % av 15-åriga pojkar) och de använder även sociala medier i mycket större utsträckning än pojkar. Det framgår även i denna undersökning att pojkar spelar betydligt mer datorspel än flickor (Unga & Medier 2017).

Internetanvändning och oro

I Internetstiftelsens undersökning finns en fråga om hur allvarligt man upplevde sin utsatthet för näthat. Där var den andel som svarade att näthatet var ganska eller mycket allvarligt märkbart lägre i skolåldern (17 %) än i övriga åldersgrupper (se tabell B6 i bilaga 1). I NTU ställs ingen fråga om allvarlighetsgraden i upplevda nätkränkningar, men däremot om man har upplevt oro för att utsättas för brott på internet. Det kan tänkas att man, i olika åldrar, i varierande utsträckning begränsar sin aktivitet på internet på grund av oro för att utsättas för trakasserier eller hot. Det är framförallt de äldre åldersgrupperna som avstår från aktivitet på internet på grund av oro att utsättas. Av de allra äldsta (76–84 år) är det 30 procent som helt eller ofta avstår från att lägga upp något på internet på grund av oro. Mönstret ser relativt likartat ut för män och kvinnor i de olika åldersgrupperna (se tabell B2 i bilaga 1).

²¹ En *högkonsument* har i Ungar & Medier definierats som de som använder ett medium mer än 3 timmar/dag. I åldersgruppen 17–18 år utgör dock andelen högkonsumenter av internet 73 procent, och högkonsumenter av mobiler 67 procent. När andelen högkonsumenter alltså utgör långt över 50 procent blir definitionen, som ju antyder en avvikelse från genomsnittet, inte längre aktuell. Se vidare i Ungar & Medier 2017.

Anmälda brott

Tabell 10 visar anmälda brott²² per 100 000 invånare, och är uppdelad på kön samt huruvida brottet gäller en person under 18 år eller ej (se även figur B3 i bilaga 1). Både när det gäller olaga integritetsintrång och hot framgår att sådana anmälningar som gäller brott mot flickor under 18 år är klart vanligast. Också enligt SUB är det flickor som utgör majoriteten av de utsatta för hot på internet.²³ Internetrelaterad ärekränkning är dock vanligast mot kvinnor som är 18 år eller äldre. Internetrelaterade brott mot pojkar ligger lägre med hänsyn till medelfolkmängden.

Olaga integritetsintrång sker per definition på internet, medan hoten tenderar att framförallt ske på andra platser än internet, samtidigt som drygt hälften av ärekränkningarna sker via internet, oavsett kön eller ålder.

Tabell 10. Antal anmälda brott per 100 000 av medelfolkmängden*, uppdelat på kön och huruvida personen är under 18 år, alternativt 18 år eller äldre. Källa: Anmälda brott 2018 och SCB (medelfolkmängd 2018).

	Flickor under 18 år	Kvinnor 18 år eller äldre	Pojkar under 18 år	Män 18 år eller äldre
Olaga integritetsintrång	43	13	6	5
Internetrelaterat olaga hot	73	53	11	45
<i>Ej internetrelaterat olaga hot</i>	255	450	348	471
Internetrelaterad ärekränkning	39	51	18	46
<i>Ej internetrelaterad ärekränkning</i>	37	95	28	87

* Antal per 100 000 är justerat på medelfolkmängd per grupp 2018.

²² Olaga integritetsintrång (åtminstone delvis motsvarande nätkränkning i NTU) samt olaga hot och ärekränkningar.

²³ Olaga hot i anmälda brott och hot enligt SUB motsvarar dock inte varandra till fullo, eftersom det sistnämnda kan inbegripa händelser som inte utgör brott i juridisk mening. Se bilaga 4 för hur frågan om utsatthet för hot formuleras i SUB.

Avslutande diskussion

Genom att sätta självrapporterad utsatthet för hot och kränkningar på internet, liksom polis-anmälningar av sådana gärningar, i relation till hur internet används har den här kortanalysen undersökt de mönster som finns kopplade till kön och ålder.

Sammanfattningsvis syns inga markanta könsskillnader i utsatthet för kränkningar och hot på internet enligt NTU. Bland anmälda brott märks dock en viss skillnad mellan könen, där brott mot kvinnor anmäls i aningen större utsträckning. Något som åtminstone delvis skulle kunna bero på att kvinnor i högre grad än män upplever det de utsätts för som allvarligt, vilket exempelvis Internetstiftelsens undersökning visar när det gäller näthat. Kvinnors högre anmälningsbenägenhet kan också tänkas bero på att de faktiskt utsätts för grövre brott eller brott med allvarligare konsekvenser, som därför föranleder dem att polisanmäla i större utsträckning. I den här kortanalysen saknas möjlighet att undersöka motiv eller relation till gärningspersonen. Det är dock sannolikt att kvinnor och flickor oftare utsätts för kränkningar relaterade till deras kroppar och sexualitet, och att de exempelvis upplever sig kränkta i högre grad än män av sådana gärningar där bilder med naket eller sexuellt innehåll används för att hota och trakassera dem (Brå 2019d).

Oavsett ålder använder nästan alla internet. Den dagliga användningen ligger under 90 procent först bland de som är 66 år eller äldre. Däremot syns tydligare skillnader mellan olika åldersgrupper i *hur* internet används. Där framgår att användningen av sociala medier och chattar, som bägge ger stora möjligheter till interaktion med potentiella gärningspersoner, sjunker tydligt med stigande ålder. Daglig användning är dock ett trubbigt mått, och det vore därför önskvärt att se antalet aktiva timmar på internet för att på så vis kunna bedöma ifall det skiljer sig ytterligare mellan det breda spann av åldersgrupper som är dagligt aktiva i stor utsträckning.²⁴

Det är åldern, eller ålder i kombination med kön, som verkar spela roll för själva utsattheten. Den självrapporterade utsattheten för nätkränkning är nämligen störst i de yngre åldersgrupperna, och framförallt bland unga kvinnor i åldern 16–25 år. Beaktansvärt är också att flickor under 18 år är starkt överrepresenterade när det gäller anmälda olaga integritetsintrång och

---

²⁴ Det finns delvis sådan information att tillgå i undersökningen Ungar & Medier 2017. Där ställs frågor till unga i åldern 9–18 år om hur många timmar om dagen som de använder olika medier eller utför andra fritidsaktiviteter.

internetrelaterade hot sett till medelfolkmängden. Dock framgår i SUB att det i något större utsträckning är pojkar som uppger att de polisanmäler hoten (se figur B2 i bilaga 1). Detta avspeglas alltså inte i anmälningssstatistiken, men datakällorna är svåra att jämföra, eftersom SUB innehåller självrapporterade data om niondeklassare, medan anmälda brott bland annat täcker in ett betydligt större åldersspann. Statens medieråd (2019) har granskat ungas anmälningar av hat och hot på just sociala medier. Av anmälningarna 2018 gjordes 88 procent direkt till de sociala medietjänster där incidenten skedde, medan endast 12 procent av anmälningarna gjordes till polisen. Tjejer anmälde generellt i högre grad än killar. Att de flesta händelser inte leder till just polisanmälan kan sannolikt bland annat bero på att det upplevs enklare att anmäla något direkt genom tjänsteleverantören.

Nästan alla unga använder diverse sociala plattformar, men även dator- och tv-spel är vanliga platser för att utsättas för olika kränkningar på internet (Friends 2017). Att unga utsätts i stor utsträckning blir särskilt tydligt vid granskning av data från SUB, där en av fem killar och nästan en av tre tjejer i nionde klass har blivit utsatta för att någon skrivit kränkande saker om dem på internet. Att bilder eller filmklipp lagts upp, som man inte vill ska spridas, har drabbat nästan en av fem killar och en av fyra tjejer. Under senare år har brottsligheten hos unga minskat, och en möjlig förklaring anses vara att unga numera tillbringar mer tid framför datorn eller mobilen, och med sociala medier, istället för att träffa sina kompisar utomhus på kvällarna (se t.ex. Brå 2017, kapitlet om ungdomsbrottslighet). Internet i dess olika former blir därmed en viktig arena för social interaktion, i synnerhet för unga, och kan därmed samtidigt innebära en ny arena för brott som inte kräver direktkontakt, i form av hot och kränkningar.

En tidigare kortanalys (Brå 2019c) undersökte riskfaktorer för utsatthet för bland annat nätkränkning, och kontrollerade för diverse förhållanden, såsom familjetyp, bostadstyp och sysselsättning. Även kön, svensk/utländsk bakgrund, utbildning, boendeort, ekonomiskt bistånd och förvärvsinkomst testades, men bedömdes bara ge ett marginellt bidrag till att förklara risken att utsättas för nätkränkning. I studien jämfördes ungas utsatthet med utsattheten i en referensgrupp (åldern 25–34 år). De yngsta hade tre gånger så stor risk att utsättas när andra förhållanden hölls konstanta. Det fanns också vissa könsskillnader, till exempel var risken särskilt förhöjd bland de yngsta kvinnorna och även för män i samma ålder. Kortanalysen visade även att risken avtog med åldern, framförallt bland kvinnor.

När statistik om olaga integritetsintrång (anmälda brott) och data om nätkränkning (NTU) har sammanställts under en serie år kommer det även bli möjligt att studera utvecklingen av dessa brott över tid.

Referenser

- Brottsförebyggandet rådet, Brå (2014). *Brott i nära relationer. En nationell kartläggning*. Rapport 2014:8.
- Brottsförebyggandet rådet, Brå (2015a). *Polisanmälda hot och kränkningar mot enskilda personer via internet*. Rapport 2015:6.
- Brottsförebyggandet rådet, Brå (2015b). *Polisanmälningar via internet – utveckling sedan 2006 och betydelse för anmälningsbenägenheten*. Kortanalys 6/2015.
- Brottsförebyggandet rådet, Brå (2016). *It-inslag i brottsligheten och rättsväsendets förmåga att hantera dem*. Rapport: 2016:17.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2017). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2015*. Rapport 2017:5.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2018). *Nationella trygghetsundersökningen 2017. Teknisk rapport*. Rapport 2018:2.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2018a). *Skolundersökningen om brott. Om utsatthet och delaktighet i brott*. Rapport 2018:15.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2018b). *Skolundersökningen om brott. Teknisk rapport*. Rapport 2018:16.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2019). *Nationella trygghetsundersökningen 2018*. Rapport 2019:1.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2019a). *Klassificering av brott. Anvisningar och regler*. Version 7.1.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2019b). *Nationella trygghetsundersökningen 2018. Teknisk rapport*. Rapport 2019:2.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2019c). *Utsatthet för brott. Riskfaktorer vid brott mot enskild person*. Kortanalys 2019:1.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2019d). *Kränkande fotografering. En uppföljning av lagens tillämpning*. Rapport 2019:7.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2019e). *Näthat*. <https://bra.se/forebygga-brott/forebyggande-utifran-amne/nathat.html> (hämtad 2019-04-03).
- Friends (2018). *Friends nätrapport 2017*. Stockholm: Friends.
- Internetstiftelsen (2018a). *Skolbarnen och internet 2018*.

Internetstiftelsen (2018b). *Svenskarna och internet 2018*.

Polismyndigheten (2019). *Näthat*. <https://polisen.se/utsatt-for-brott/skydda-dig-mot-brott/nathat/> (hämtad 2019-03-11).

Polismyndigheten (2017). *Satsning mot it-relaterade brott*. <https://polisen.se/aktuellt/nyheter-2016-2017/2017/oktober/satsning-mot-it-relaterade-brott/> (hämtad 2018-09-04).

Riksdagen (2017). *Ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten*. Konstitutionsutskottets betänkande 2017/18:KU13.

Statens medieråd (2017). *Ungar & medier 2017*. Stockholm: Statens medieråd.

Statens medieråd (2019). *Ungas anmälningar av hat och hot på sociala medier 2019*. Stockholm: Statens medieråd.

Åklagarmyndigheten (2019). *Förtal och förolämpning*. <https://www.aklagare.se/om-brottsligheten/olika-brottstyper/fortal-och-forolampning/> (hämtad 2019-03-11).

Bilagor

Bilaga 1. Tabeller och figurer

Tabell B1. Andel händelser som gäller hot på internet respektive nätkränkning, fördelat på män och kvinnor. Källa: NTU 2009–2017 respektive NTU 2017 och 2018.

	Män	Kvinnor
Hot på internet	36 %	64 %
Nätkränkning	46 %	54 %

Tabell B2. Andel som, på grund av oro för att utsättas för trakasserier eller hot, mycket/ganska ofta har avstått från att skriva eller lägga upp något på internet (inklusive de som aldrig skriver eller lägger upp något på internet). Dels befolkningen totalt, dels fördelat på män respektive kvinnor, samt uppdelat i åldersgrupper. Källa: NTU 2018.

	Totalt	Män	Kvinnor
16–25 år	13 %	12 %	14 %
26–35 år	16 %	17 %	16 %
36–45 år	20 %	20 %	20 %
46–55 år	21 %	21 %	21 %
56–65 år	23 %	22 %	24 %
66–75 år	28 %	25 %	31 %
76–84 år	30 %	27 %	33 %
Totalt	20 %	19 %	20 %

Tabell B3. Andel av befolkningen (16–84 år) som uppger att de utsatts för nätkränkningar under 2016 eller 2017 sammantaget, efter ålder och kön. Källa: NTU 2017 och 2018.

	Män	Kvinnor	Totalt
16–25 år	3,8 %	5,2 %	4,6 %
26–35 år	2,6 %	2,4 %	2,5 %
36–45 år	2,0 %	2,2 %	2,1 %
46–55 år	2,3 %	1,7 %	2,0 %
56–65 år	1,5 %	1,0 %	1,2 %
66–75 år	0,7 %	0,5 %	0,6 %
76–84 år	0,7 %	0,3 %	0,5 %
Totalt	2,0 %	2,1 %	2,0 %

Tabell B4. Könsfördelning inom de som uppger utsatthet för nätkränkningar under 2016 eller 2017 sammantaget, efter ålder. Källa: NTU 2017 och 2018.

	Män	Kvinnor
16–25 år	36,6 %	63,4 %
26–35 år	47,1 %	52,9 %
36–45 år	46,8 %	53,2 %
46–55 år	54,4 %	45,6 %
56–65 år	56,2 %	43,8 %
66–75 år	57,8 %	42,2 %
76–84 år	67,3 %	32,7 %
Totalt	45,7 %	54,3 %

Tabell B5. Fördelning av frekvens av de som uppger utsatthet för nätkränkningar, efter ålder. Källa: NTU 2018.

	Utsatt 1 gång	Utsatt fler än 1 gång
16–25 år	53 %	47 %
26–35 år	54 %	46 %
36–45 år	44 %	56 %
46–55 år	47 %	53 %
56–65 år	55 %	45 %
66–75 år	51 %	49 %
76–84 år	67 %	33 %

Tabell B6. Andel av de utsatta för näthat som ansåg näthatet ganska eller mycket allvarligt respektive mindre allvarligt.* Källa: Internetstiftelsen 2018.

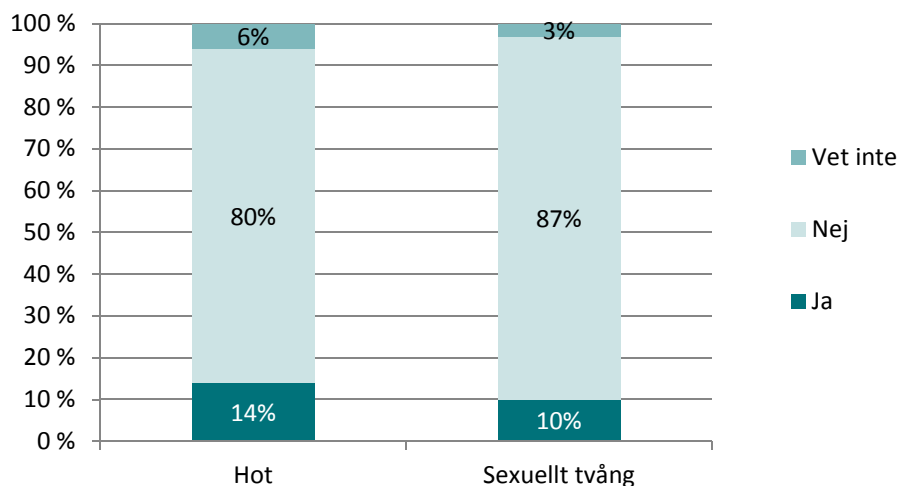
	Högstadiet (13 16 år)	12 15 år	16 25 år	26 35 år	36 45 år
(Ganska eller mycket) Allvarligt	17 %	17 %	31 %	50 %	38 %
Mindre allvarligt	78 %	79 %	66 %	45 %	58 %
	46 55 år	56 65 år	66 75 år	76+ år	
(Ganska eller mycket) Allvarligt	39 %	47 %	25 %	-	
Mindre allvarligt	61 %	53 %	75 %	-	

* Andelarna summerar inte alltid till 100 procent, eftersom en del svarande uppgav "vet ej" som svarsalternativ.

Av de elever som under 2015 eller 2017 hade utsatts för hot via internet eller sociala medier under de senaste tolv månaderna, var det sammantaget 14 procent som polisanmälde den senaste händelsen, medan 6 procent uppgav att de inte visste om händelsen. Av de elever som hade

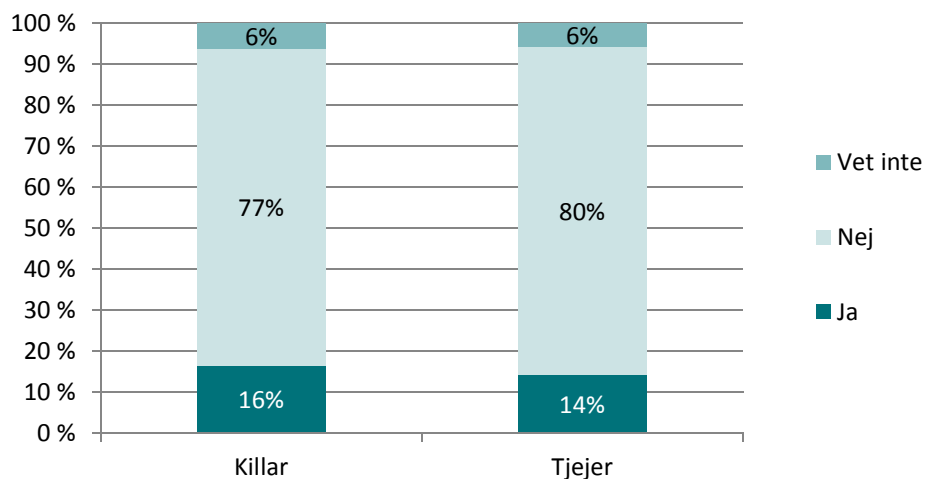
utsatts för sexuellt tvång via internet eller sociala medier under de senaste tolv månaderna, var det sammantaget 10 procent som polisanmälde den senaste händelsen, medan 3 procent upp-gav att de inte visste om händelsen hade anmälts.²⁵

Figur B1. Andel av dem som uppger att de utsatts för hot eller sexuellt tvång som skett via internet/sociala medier under de senaste tolv månaderna som även uppger att den senaste händelsen polisanmälts. Sammantaget för 2015 och 2017. Källa: SUB.

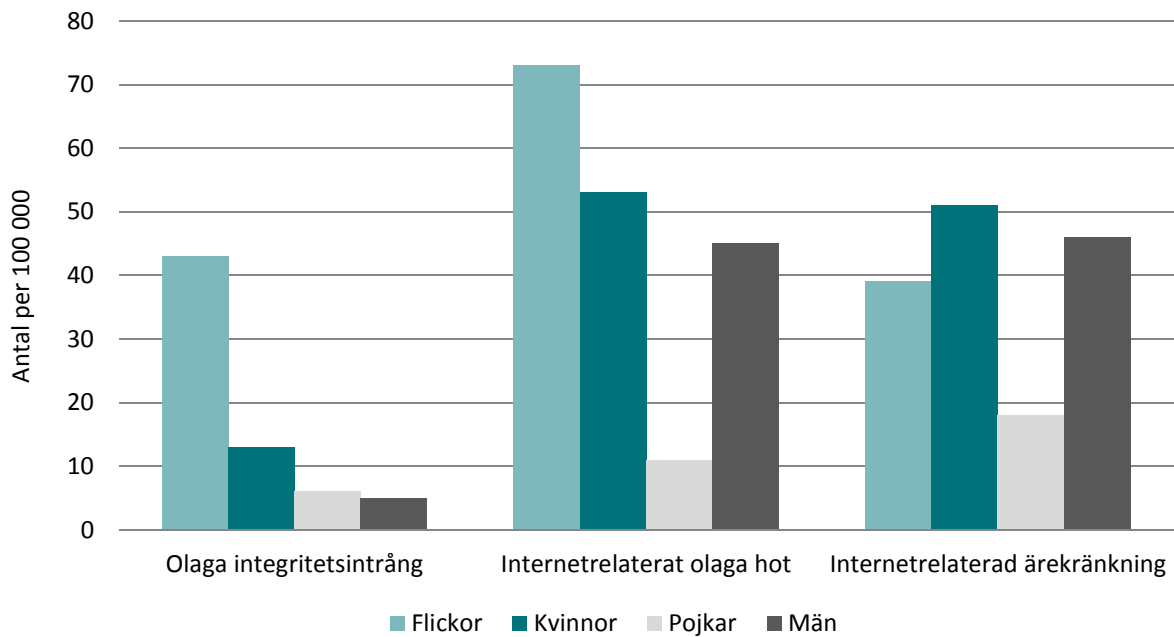
Om man studerar de utsatta tjejerna separat var det 14 procent som polisanmälde den senaste händelsen, och cirka 16 procent av killarna.

Figur B2. Andel av dem som uppger att de utsatts för hot som skett via internet/sociala medier under de senaste tolv månaderna som även uppger att den senaste händelsen polisanmälts, särredovisat på killar och tjejer. Sammantaget för 2015 och 2017. Källa: SUB.

²⁵ Redovisas inte uppdelat på kön på grund av för lågt antal.

Figur B3. Antal anmälda brott per 100 000 av medelfolkmängden*, uppdelat på kön och huruvida personen är under 18 år, alternativt 18 år eller äldre. Källa: Anmälda brott 2018 och SCB (medelfolkmängd 2018).

* Antal per 100 000 är justerat på medelfolkmängd per grupp 2018.

Bilaga 2. Redovisning av kön och ålder

Kön

I NTU och kriminalstatistiken utgår redovisningen från juridiskt kön, medan SUB utgår från det kön som respondenterna själva uppger (med alternativen tjej, kille eller annan könstillhörighet²⁶). Ibland är det antal som uppger annan könstillhörighet för lågt för att särredovisas. Om inget annat konstateras ingår dessa personer i totalen, men inte i särredovisningar efter kön. I Internetstiftelsens undersökning är redovisningen baserad på självuppgivet kön²⁷.

Åldersindelning

Respondenterna i NTU är 16–84 år och i Svenskarna och internet 16–76+ (utan övre åldersgräns). Vid jämförelse av nätkränkningar (NTU) och näthat (Svenskarna och internet) har åldersgrupperna i NTU gjorts om, för att stämma bättre överens med åldersgrupperna i Svenskarna och internet.

För att kunna jämföra anmälda brott och NTU, när det gäller internetrelaterade olaga hot, har åldersgrupperna i NTU²⁸ delats in för att passa anmälningsstatistikens uppdelning, det vill säga under 18 år respektive 18 år eller äldre.

---

²⁶ Personer som inte är eller känner sig tillhöra könen tjej eller kille.

²⁷ Enligt frågeformuleringen "Är du man eller kvinna?"

²⁸ Data är i detta fall från NTU före metodbytet. Frågor om huruvida hotet skett på internet ingick inte i NTU 2017 och 2018.

Bilaga 3. Klassificering av brott

Informationen i denna bilaga är hämtad från publikationen *Klassificering av brott. Anvisningar och regler. Version 6.1. Juni 2018*.²⁹ Bilagan innehåller de brottstyper som kortanalysen redovisar i delarna om anmälda brott: olaga hot samt ärekränkning och vilka brottskoder dessa brottstyper består av.

Olaga hot

Olaga hot (4 kap. 5, § BrB)	
Mot flicka under 18 år	
Internetrelaterat	0450
Ej internetrelaterat	0451
Mot pojke under 18 år	
Internetrelaterat	0452
Ej internetrelaterat	0453
Mot kvinna 18 år eller äldre	
Internetrelaterat	0454
Ej internetrelaterat	0455
Mot man 18 år eller äldre	
Internetrelaterat	0457
Ej internetrelaterat	0458
Mot grupp	
Internetrelaterat	0456
Ej internetrelaterat	0459

Definitioner

Internetrelaterat

Avser elektroniskt överförd information via sociala medier, chattar, sms eller dylikt.

Grupp

Avser två eller fler personer som gemensamt hotats.

Ärekränkning

Ärekränkingsbrott: förtal, förolämpning, förtal av avliden 5 kap. 1–4 § BrB	
Mot flicka under 18 år	
Internetrelaterat	0506
Ej internetrelaterat	0507
Mot pojke under 18 år	
Internetrelaterat	0508
Ej internetrelaterat	0509

²⁹ Brottsförebyggande rådet, Brå (2018).

Mot kvinna 18 år eller äldre	
Internetrelaterat	0510
Ej internetrelaterat	0511
Mot man 18 år eller äldre	
Internetrelaterat	0512
Ej internetrelaterat	0513

Definitioner

Internetrelaterat

Avser elektroniskt överförd information via sociala medier, chattar, sms eller dylikt.

Olaga integritetsintrång

Olaga integritetsintrång, 4 kap. 6 c, 6 d § BrB	
Mot flicka under 18 år	0484
Mot pojke under 18 år	0485
Mot kvinna 18 år eller äldre	0486
Mot man 18 år eller äldre	0487

Bilaga 4. Frågeformuleringar

i NTU, SUB och Svenskarna och internet

Nationella trygghetsundersökningen (NTU)

I NTU 2017 och 2018 (NTU 2019b) ställs följande fråga om **nätkränkning**:

Har någon i syfte att kränka eller skada dig spridit känsliga uppgifter, bilder, filmer och/eller kommentarer om dig på internet under förra året (2016)? Det kan vara i sociala medier, som t.ex. Facebook, Instagram och Youtube, eller i något annat sammanhang.

I NTU 2008–2017 (Brå 2018) ställs följande följdfråga till dem som blivit **hotade**:

På vilket sätt blev du hotad?

Var det ...

- 1. Genom direkt kontakt*
- 2. Via telefonsamtal/sms*
- 3. Via e-post/chatt/internet*
- 4. Via brev*
- 5. Eller på annat sätt?*
- 6. Vet ej/minns ej*
- 7. Vill ej svara*

Skolundersökningen om brott (SUB)

I SUB 2015 och 2017 (Brå 2018b) ställs följande fråga om **nätkränkning**:

Har du under de senaste 12 månaderna råkat ut för att ...

- ... någon skrivit kränkande saker om dig på internet (t.ex. på Facebook, Instagram, en blogg eller liknande)?*
- ... någon lagt upp bilder eller filmklipp på dig på internet som du inte ville ska spridas (t.ex. på Facebook, Instagram, en blogg eller liknande)?*

I SUB 2015 och 2017 (Brå 2018b) ställs följande fråga om **hot**:

Har du under de senaste 12 månaderna blivit hotad så att du känt dig allvarligt rädd?

Var hände det den senaste gången?

Svarsalternativ:

- I skolan/på skolgården*
- Mitt hem*
- I någon annans hem*
- På buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/hållplats/station*
- Via internet/sociala medier/mobiltelefon*
- Annanstans (t.ex. på gatan/disco/fritidsgård etc.)*

I SUB 2015 och 2017 (Brå 2018b) ställs följande fråga om **sexuellt tvång**:

Har du blivit tvingad till att göra något som du upplevde som sexuellt under de senaste 12 månaderna?

Var hände det den senaste gången?

Svarsalternativ:

- I skolan/på skolgården*

- *Mitt hem*
- *I någon annans hem*
- *På buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/hållplats/station*
- *Via internet/sociala medier/mobiltelefon*
- *Annanstans (t.ex. på gatan/disco/fritidsgård etc.)*

Svenskarna och internet

I Internetstiftelsens undersökning Svenskarna och Internet 2018 (Internetstiftelsen 2019b) ställs följande fråga om **näthat**:

Har du utsatts för näthat eller att någon skrivit negativt om dig på internet? Om Ja, hur ofta?